

POSUDEK OPONENTA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Název: **Ideál rytíře a rytířství v dílech české rytířské epiky 14. století**

Řešitel: **Milan Janošík**

Cílem práce Milana Janošíka je prozkoumat konstrukci obrazu ideálního rytíře na základě tří staročeských literárních děl: *Jetřicha Berúnského* (dále *Jetřich*), *Tandariáše a Floribelly* (dále *Tandariáš*) a *Vévody Arnošta* (dále *Arnošt*). Řešitel je všechna čte v edici Dagmar Marečkové a Eduarda Petrů *Rytířské srdce majíce* (dále *RSM*). Plodem jeho práce se stává konstatování, že hlavní roli ve sledovaných příbězích hrají „vnitřní kvality rytíře, které mají vliv na jeho charakter“ na úkor „znaků vnějších“ (s. 35), které v práci reprezentuje jméno, výstroj a výzbroj (s. 29–32).

S ohledem na cíl práce je třeba nejprve stanovit, kdo je to vlastně rytíř. Řešitel si je vědom nutnosti vtisknout práci jednotnou terminologii, na výše uvedenou otázku však odpovídá způsobem, který pro literární vědu není příliš vhodný. Na úvod konstatuje, že „slovo *rytíř* primárně označovalo bojovníka na koni“ (s. 13), a za tento „primární“ význam prakticky nenahlédne (srov. s. 29). Rytířskou epiku podle něj čtou především zase rytíři; středověká čtenářská obec sestává „v dané době především z rytířů“ a „skuteční bojovníci inspirovali svými a činy a chováním autory při následném literárním ztvárnění“, které „zpětně předkládalo rytířům model hodný následování“ (s. 13). Toto mechanické vzájemné zrcadlení textu a publika pomíjející veškerou tradici, kontext, i vnitřní rozpory u obou participantů je jen prvním z krátkých spojení, jež v této práci nalezneme.

Řešitel je bystrým čtenářem a jeho práce se vyznačuje příjemně čitelným, hladkým slohem. Neustále se však ukazuje, že mu chybí hlubší zkušenost se starší literaturou, jejím fungováním i se stavem debaty o ní. Svou práci v zásadě opírá o texty z devadesátých, a ještě spíše osmdesátých let, a to výhradně o práce české či přeložené do češtiny – doslov Eduarda Petrů k *RSM* (1984), oblíbenou knižní studii Wojciecha Iwańczaka, jejíž originál vyšel roku 1985 (a jemuž řešitel komolí jméno), či popularizující svodku, již Jean Flori roku 1998 shrnul desetiletí svého bádání o fenoménu západoevropského rytířství, než svůj zájem obrátil k transkulturním fenoménům svaté války a zrození monarchie. Relativně nová monografie Michela Pastoureaux *Dějiny symbolů v kultuře středověkého západu* (česky 2018, orig. 2004) je citována bez hlubší kontextualizace Pastoureauxovy svébytné „symbolologie“.

Velmi patřičně se tu užívá studie Matouše Turka o recepci staročeské rytířské epiky v 19. století, bohužel však scházejí všechny ostatní práce badatelů mladší a nejmladší generace, kteří se v uplynulých několika letech začali tématu věnovat – Kristýny Solomon, Roberta Antonína, Martina Šorma a zejména Jana Hona, jehož shrnující a programatické texty by mohly práci posunout dál a patrně by řešiteli zabránily v tom, aby užíval antikvovaný teleologický narativ, podle kterého plyne vývoj ve středověké literatuře invariantně od „epických textů“ k těm „dvorským“, rafinovaným a obohaceným o milostné scény, a ty české lze zařadit k přechodnému typu mezi oběma (srov. s. 11 či 16).

První oddíl práce se co do struktury přidržuje úvodu Eduarda Petrů k *RSM*, závěry tohoto badatele však nepatřičně zobecňuje. Tam, kde Petrů hovoří o konkrétním případě kulturního transferu příběhu o Tristanovi a Isoldě z keltské jazykové sféry do francouzské a odtud skrz tu německou až k nám, řešitel obecně praví, že „ani samy německé předlohy“ českých rytířských eposů „nemůžeme pokládat za původní“, neboť „čerpají ze západních literatur, zvláště francouzské“, a ze „starých příběhů keltského původu“ (s. 10). Pro tři texty, jimiž se zabývá on, však (na rozdíl od stč. *Tristrama*) řečené neplatí ani jednou: *Arnošt* a *Jetřich* vycházejí z německé a latinské látky a *Tandariáš* se opírá o Pleierův pozdní artušovský román, napojený na fikční svět *Parzivala* od Wolframa z Eschenbachu. Chybějící kontextualizace se projevuje i absencí reflexe kritérií výběru zkoumaných děl i jakékoli zmínky o jejich rukopisném kontextu. Přitom by

právě díky společném výskytu všech tří textů v tzv. *Sborníku hraběte Baworowského* mohlo pramenné ukotvení řešiteli pomoci s obhajobou toho, proč si ke zkoumání vybral tak úzkou výseč kánonu (chybí tu staročeský *Tristram*, chybí obrazy rytířů z hagiografie...). To se však od řešitele nedozvíme.

V uspořádání a prezentaci materiálu se obecně projevuje určitá bezradnost. Řešitel pracuje s několika vybranými ctnostmi a mísí přitom ty dvorské (dvojí „věrnost“ Bohu a dámě jako *triuwe*) s kardinálními („statečnost“ jako *fortitudo*) a teologálními („milosrdenství“ jako *caritas*). To samo nemusí být na škodu, podobného mísení se dopouštěli i autoři a tradenti rytířských příběhů. Problém však představuje absence jakékoli reflexe rozdílů mezi těmito systémy či vůbec povědomí o jejich existenci.

Hlavním garantem všech tří systémů je ve sledovaném období církev, ta však v této práci působí jen jako druhotný agent kontaminace: „téměř od začátku“ se „snažila rytířskou ideologii přizpůsobit k obrazu svému“ a k „ideálnímu obrazu rytíře“ přidala „další vlastnosti“, které byli nicméně „ve větší či menší míře přijaty“ (s. 13). Tím, co je tu kontaminováno, je patrně původní myšlenková soustava vzešlá z životní praxe „bojovníků na koni“, jíž se řešitel chce věnovat především. Taková konstrukce nicméně není dost dobře udržitelná. Autor zde dokonale pomíjí např. vliv hnutí „božích mírů“ a „příměří“ (*paces a treugae Dei*) na konstituci rytířstva jakožto kulturní vrstvy, nutnou interakci mezi „rytíři“ a „kleriky“ při procesu zpísemňování a šíření rytířských příběhů či obecně prostupnost mezi těmito sférami v praxi i v literatuře (srov. např. roli arcibiskupa Turpina v *Písni o Rolandovi*). Podle řešitele, který je v tomto bodě dokonale závislý na dvou stránkách z doslovu *RSM*, přinesla „první impulsy pro sblížení církve a rytířstva“ reconquista Pyrenejského poloostrova a křížové výpravy. Ideálem se tak stává boží bojovník, zatímco ty mírnější z křesťanských ctností jsou v práci soustavně sekularizovány. To je nejzřetelnější u milosrdenství (s. 22) a u povinnosti pomáhat slabším, která dle řešitele vyplývá „už ze samotné podstaty rytířského poslání“ (s. 25), tj. implicitně z onoho původního kořene před přidavkem křesťanské morálky.

Ženy jsou tu (podobně jako církev) prezentovány především jako vnější element, v tomto případě objekt věrnosti. V kapitole věnované této podobě rytířské služby nicméně řešitel opakovaně dokazuje svou schopnost pozorného čtení. Tato schopnost však naneštěstí není příliš zúročena, patrně i kvůli příliš úzké definici rytířství, jíž ve své práci použil a z jejíhož hlediska se např. epizoda s indickou princeznou a „řeřáby“ z *Arnošta* jeví „zkratkovitě a neúčelně“ (s. 19). Řešiteli se rovněž úspěšně daří ukázat na nesamozřejmou souvislost vlastností, jimž říká „bezelstnost“ a „důvtip“ (s. 23–24) a podobných silných momentů je v práci víc (velmi nadějně např. vypadá řešitelova práce se „ctí“ jakožto základním rámcem jednání hrdinů).

Metodologický minimalismus práce by snad bylo možné obhájit, stejně jako velmi úzkou bibliografii, souběh těchto vlastností v rámci daném překonanými badatelskými východisky však činí celou práci velmi problematickou. K tomu se přidává zásadní potíž z oblasti formálních kritérií pro bakalářské práce – styl řešitele rozhodně nelze označit za lakonický či úsporný, a přesto jeho práce nemá rozsah ani standardních 40 normostran.

Z uvedených důvodů bakalářskou práci Milana Janošíka *Ideál rytíře a rytířství v dílech české rytířské epiky 14. století* **nedoporučuji k obhajobě**. V práci nicméně spatřuji potenciál a pokud kolega Janošík přistoupí k jejímu přepracování, rád mu budu nápomocen.

V Rovensku pod Troskami 2. července 2020

Mgr. Matouš Jaluška, Ph.D.

